

Da Stalin kom til Agger

af Eigil Steffensen

I dette erindringsessay graver forfatteren et spadestik dybere end i erindringsartiklen i årbogen 2007, i hvert fald når talen er om besættelsesårene 1940-45. Igen handler det om en drengs opposition mod det stærkt indremissionske miljø, han voksede op i. Men selv om hjemmet og hele miljøet omkring Indre Mission skildres både kritisk og indimellem ironisk, så tegnes der alligevel et indlevende og kærligt billede af forældrene. Men allerede fra barndommen valgte forfatteren en anden vej end forældrenes.

Det begyndte med Stalin, men det vidste jeg ikke. Tyskerne havde længe været i landet, men vi oplevede det ikke, som om vi var rigtigt med i krigen. Den var der i »Thylands Avis« – og i radioen for dem, der havde én, men vi havde ingen. Tyskerne var i landet, og de fleste sagde, de holdt med de allierede, selv om tyskerne betalte bedre priser for smørret, end englænderne havde gjort. Arbejdet på Atlanterhavsvolden, som tyskerne kaldte den, skred støt frem langs hele Vestkysten, og det medførte, at både heste og arbejdsvogne blev bedre udnyttet, end man havde oplevet i mange år.

Missionshuset besat

Det var først, da tyskerne bekendtgjorde, at de skulle bruge missionshuset til indkvartering af soldater, at krigen rigtigt kom til Vestervig og omegn. Nu var de Hellige hjemløse, og hvor skulle man så holde møder med de missionærer, der jævnligt kom tilrejsende og altid berettede så levende om deres virke i Herrens vingård, både herhjemme og lige indtil krigen også ude blandt negre og andre hedninger? Og hvad med helliggørelsesmøderne, hvor ildfulde talere rev hele forsamlingen med i en opløftende rus, der fik manganen en tunge sådan på gлед, at de meldte deres forhærdede sjæle til tjeneste for den store sag?

Møderne flyttes til missionshuset i Agger

Vestervig Kirke kom ikke på tale. Den var for stor, ja næsten for overvældende, til at skabe det fortrolige rum, som var så fremmende for oplevelsen af et inderligt fællesskab. Der skulle mere end god vilje til at få taget på Vestervig kirke til at løfte sig – men hvad så med missionshuset i Agger?

Egentlig var det jo fiskernes, men i nødens stund måtte de troende stå sammen. Sådan blev det.

Da min far kom hjem fra det første missionsmøde i Agger, var det blevet sent på aftenen. Min mor havde, svagelig som hun var, lagt sig tidligt, men jeg hørte tydeligt, da han

Agger Missionshus i 2009. Foto: Aage Visby.

kom ind i soveværelset og oprømt begyndte at berette om, hvordan det hele var gået. Mange havde fundet vej, så langt var der jo heller ikke, og det var gået næsten som hjemme i missionshuset. Der havde været gode vidnesbyrd om Evangeliets forkyndelse, både ude og hjemme. Min far havde også sagt et par ord om de seneste tiders trængsler, og mange havde nikket samtykkende. Han havde også mindet de forsamlede om tydningen af Dyrets tal i Åbenbaringen, uden dog at nævne Hitler direkte. men da han så sluttede af med en forbøn for vore allierede, for deres ledere Churchill og Roosevelt og Stalin, var der blevet meget stille i forsamlingen. Min mor sukkede sigende og spurgte forsigtigt, om det nu også var klogt at komme ind på den slags i en større kreds. Senere vågnede jeg ved, at min far snakkede videre, men nu om Skriftens pålæg om, at mand

og kvinde skulle styrke hinanden i troen og blive som ét kød.

Det varede ikke så længe, før det viste sig, at min mor havde ret i sin bekymring. Allerede den næste dag havde min far mødt vaskerijeren, Søren Flip som han hed i folkemunde. Han var en stridens mand, hans verden var sort og hvid, ren eller beskidt, og han havde straks bragt mødet i Agger på tale. Han havde desværre ikke selv kunnet komme, men han havde hørt både dette og hint. Folk var blevet meget forskrækkede, for ikke at sige forargede. Og hvad i alverden mente min far med at bede for Stalin, den kommunistiske slyngel, en gudsbespotter værre end – ja han kunne selv gætte hvem. Min far, der politisk var venstremand som de fleste på egnen, havde forsøgt at forsvare sig med, at russerne nu var på vores side, og var der ikke noget om, at Stalin egentlig

Forfatterens far i 1958, året før han døde.

ville have været præst. Han fik kraftigt svar på tiltale. Havde min far ikke hørt, at bolsjevikerne forfulgte præsterne og slog dem ihjel for et godt ord. Hvis min far skulle være i tvivl, skulle han bare vide, at de Røde også spiste småbørn. Det var Søren ikke den eneste, der havde hørt om.

Konfirmation

Da min far bagefter berettede om dette nærmest ukristelige møde, var der især én ting, der fik mig til at spidse øren. Hvis Sørenes ord stod til troende, havde jeg måske en forbundsfælle i de gudløse russere. Jeg havde bestemt ikke noget imod, at de tog præsterne ved vingebenet. De måtte også gerne jævne nogle kirker med jorden, måske ikke lige den i Vestervig, men hellere end gerne missionshuset, når tyskerne engang havde forladt det. Og Vilhelm Beck, missionens høvding og utrættelige bibelbuk, med samt alle hans skinhellige missionærer.

Da disse begivenheder indtraf, var jeg fjorten år, og det trak op til, at jeg skulle konfirmeres. Det skulle blive stort, når jeg stod der i den store kirke og ville bekræfte min dåbspagt. Men jeg havde en hemmelighed, der trykkede, ja, den lå nærmest som en møllesten om min hals. Jeg ville ikke under nogen omstændigheder sige ja, når præsten spurgte om trosbekendelsen, og det var min tur til at svare. Til alt held for mig blev præsten syg, så biskoppen måtte rykke ud i stedet. Han kendte os ikke, så han nøjedes med at spørge os alle på én gang, så vi kunne svare i kor. De andre svarede ja til det hele, men jeg blev i hvert fald anset som værende konfirmeret.

Himlen og Helvede – og »købmandsbogen«

Jeg havde, næsten før jeg kunne stå på mine ben, fået indpodet, at der var to ting, ethvert

menneskebarn altid måtte forholde sig til. Den ene var himlen, og den anden var helvede, og det var Gud, der sad deroppe bag skyerne og holdt regnskab med, om vi handlede ret eller forkert, så han kunne dømme retfærdigt på den yderste Dommens dag. Ville vi blive lukket ind i paradiset og lykkeligt udsynge hans pris sammen med alle englene, eller ville vi blive fordømt og kastet ned i helvedes ild, hvor der var evig gråd og tænders gnidelse. Jeg blev frygteligt bange, når min mor udmalede disse dystre syner og mindede om, at selv en lille synd ville blive optegnet i den store, sorte bog, og Jesus ville græde over min synd og skyld. Jeg kom til at tænke på købmandsbogen og forstod, at det nok var på samme måde, vor skyld blev husket, så vi ville komme til at betale vores evindelige gæld. Min far var egentlig mere optaget af de lyse bibelske sider, der berettede så forlokkende om, hvordan alle de, der blev frelst, ville komme til at vandre på guldbelagte gader, når de da ikke lige sad og hvilede sig i cedertræernes vederkvægende skygge. Han tvivlede aldrig på, at vi alle ville nå så vidt, hvis vi levede oprigtigt efter Herrens bud.

Jeg strittede fra første færd imod, at der skulle være et bestandigt vågende øje, der fulgte mig overalt. Jeg ville ikke finde mig i, at jeg skulle være bange for en frygtelig straf. Og var det overhovedet til at tro, at der sad en streng, gammel mand oppe i de høje skyer? Der var fugle deroppe på himlen, og de kunne flyve, men de døde jo også og faldt sommetider ned. Men ikke en af dem faldt til jorden, uden at det var Guds vilje. Sådan sagde min far, men jeg begyndte tidligt at tvivle på, hvad jeg fik fortalt. Alt hvad der stod i Bibelen, tog han helt bogstaveligt, og det skulle vi også gøre. Det var især dette krav om blind lydighed over for den almægtige Gud, der vakte min trods. Det hændte mangan søndag eftermiddag, at min far samlede os om det pænt ryddede bord i

stuen og læste op for os. Var det ikke en prædiken af Vilhelm Beck, var det en tekst fra den Hellige Skrift.

Abraham og Isak

Ved en af disse andægtige lejligheder drejede det sig om den helt bevægende beretning i Første Mosebog om Abraham, der fik befaling fra Herren selv om at drage til Moria Land med Isak, hans eneste søn, og ofre ham som et brændoffer:

»Så stod Abraham aarle op om Morgenens og sadlede sit Asen og tog to af sine Drenge med sig og Isak sin Søn; og han kløvede Veddet til Brændofferet og gjorde sig rede og gik til Stedet, som Gud havde sagt ham.«

Efter tre dage var de fremme ved det befalede sted. Abraham og hans svende byggede offerbålet, og da arbejdet var tilendebragt, tog Abraham fat i Isak og bandt ham og lagde ham oven på brændet. Isak forskrækkes og spørger sin far, hvor offerlammet er. Abraham forsøger at berolige den værgeløse dreng og *»Abraham rakte sin Haand ud og greb Kniven for at slagte sin Søn.«*

Men i det samme råber en engel fra himmelen og forkynder en ny befaling fra Gud: *»Læg ikke din Haand paa Drengen og gør ham intet; thi nu kender jeg, at du frygter Gud og har ikke sparet din Søn, din eneste, for mig.«*

Kunne det være en god og retfærdig gud, der stillede sådanne krav til menneskene og deres tro? Så skulle man jo finde sig i hvad som helst. Men min far lod sig ikke rokke. Abraham havde bestået troens store styrkeprøve, og derfor havde Herren været ham nådig.

Det blev en søndag uden forsoning. Jeg havde en voldsom lyst til at spørge ham, om hans gud i virkeligheden var god og nådig, for i Johannes Evangeliet, kapitel 3, vers 16, som var min fars absolutte yndlingscitater, handlede det jo også om et sønneoffer:

»Thi saaledes elskede Gud Verden, at han gav sin Søn den enbaarne, for at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv.«

Også dette udsagn, som endda var fra Det nye Testamente og nedskrevet langt senere, handler jo om et sønneoffer, som i evangelieteksten oven i købet bliver fuldbyrdet. Jeg hverken ville eller kunne forsone mig med tanken, så meget mindre som jeg netop havde læst et gribende islandsk digt, det oldislandske heltekvad, der hedder *»Sønnetabet«*. Faderens grænseløse græmmelse og sorg virkede gribende og helt troværdig på mig. Men jeg undlod at tage endnu en nyttesløs diskussion den søndag, hvor jeg oven i købet havde fået lov til at blive hjemme fra kirke, selv om min far bad mig så mindeligt om det. Vi havde kun én cykel, og det fik lov at blive afgørende. Husfreden blev bevaret, men det blev en søndag uden forsoning.

Et nødstedt menneske

Men det var ikke kun i religiøse anliggender, min far satte sine egne normer, som jeg havde svært ved at begribe eller ligefrem acceptere. Lige så strengt han fortolkede fortællingen om Abraham og Isak, lige så medmenneskelig mildt kunne han handle mod mennesker i nød.

Det hændte en dag i foråret 1945, da det lå i luften, at krigen nærmede sig slutningen, at min far på vej hjem fra Vestervig fik øje på en ung mand, der gik så underligt haltende i den modsatte side af vejen. Fyren lavede nogle fagter. Min far stod af cyklen og ville netop til at spørge, hvad der var galt, men i det samme opdagede han, at manden bar en noget medtaget uniform, han havde intet våben, og huen sad skævt. Min far forstod kun ét ord af soldatens forsøg på at forklare sig, og det var Hanstholm. Men han forstod også, at den fremmede var

Forfatterens mor foran huset i Gykjær, hvor den unge tyske desertør fandt husly en nat i foråret 1945.

deserteret og vistnok bare ville hjem til Tyskland. Hvad der skete i hovedet min far i disse sekunder, får vi nok aldrig at vide, men han fik inderlig ondt af staklen og lod ham følge med. Undervejs forsøgte den unge soldat at fortælle, ved at tælle på fingrene, hvor gammel han var. Han rystede lidt på hånden, som om han frøs, men det var enten femten eller seksten.

Min mor blev frygtelig forskrækket, da min far trådte ind i køkkenet med dette fremmede væsen.

Hun anede ikke sine levende råd, men efter at min far havde forklaret sig lidt, begyndte hun nølende at finde lidt mad frem. Min far bedyrede, at den fremmede kun havde behov for at lægge sig og hvile sig lidt. Det var så småt ved at blive mørkt, ingen af naboerne syntes at have bemærket noget, så han fik lov at lægge sig på sofaen med støvlerne på, åbenbart for at kunne komme hurtigere af sted.

Det var blevet mørkt, børnene var sendt i seng, og den fortabte kriger sov stadigvæk som en sten.

Det lykkedes ikke at vække ham til fuld bevidsthed, og lysene gik langsomt ud hos de nærmeste naboer. Min far sad og læste i sin bibel, men til sidst slukkede min mor og gik stærkt bekymret i seng

Sognefogeden banker på

Der blev hvisket meget i den smalle forældreseng denne sære nat, men tidligt næste morgen blev der banket resolut på yderdøren. Min far kom hurtigt på benene, og i det svage morgenlys så han i den halvåbne dør vores nærmeste nabo og sognefogeden fra Vestervig.

Naboen var fåmælt, men sognefogeden forklarede i myndige, velovervejede vendinger, at folk havde fået nys om den ulovlige handling og de skæbnesvangre følger, dette her kunne få, når tyskerne kom på sporet.

Fanget i denne klemme måtte min far se det uundgåelige i øjnene. Han lod myndigheden komme ind i huset, tyskeren blev vækket med støvlerne på, men uniformshuen var øjensynligt gået tabt.

Næste dag forlød det, at dens ejermand var blevet henrettet ved en militærdomstol i Hanstholm.

Det viste sig snart, at rygtet talte sandt.

Hverken sognefogeden eller politimesteren eller nogen anden instans indkaldte min far til nærmere forhør. Heller ikke tyskerne lod høre

Krigsforræderne får oprejsning

De tyske soldater, der under anden verdenskrig blev dødsdømt for krigsforræderi, bliver nu rehabiliteret 64 år efter krigens afslutning. Ved en enstemmig afstemning i den tyske Forbundsdag har parlamentarikerne erklæret tusinder af tyske soldater for uskyldige. Kun få overlevede.

Ritzau sept. 2009

fra sig. Der var åbenbart opstået en stiltiende enighed på egnen om, at intet var hændt.

Jeg undrede mig, både den gang jeg først hørte om hændelsen fra en af mine brødre og senere hen, over hvad der endnu en gang havde fået min far til at overskride almindeligt vedtagne grænser. Han havde konsekvent afvist at arbejde for tyskerne, selv om han kendte arbejdet godt fra en tid ved Vandbygningsvæsenet på Agger Tange. Frihedskæmper var han ikke, men han levede mange af sine vågne timer i en verden af bibelske forestillinger, så det kan måske have været beretningen om den barmhjertige samaritan, der har bragt ham ud af takt med den virkelige verden. Jeg tog tidligt afstand fra hans udlægning af Bibelen og den rette kristne tro og vendte mig til J. P. Jacobsen og hans roman om ateisten og gudsfornægteren Niels Lyhne. – Men det er en anden historie.

Efterskrift

Efter at have skrevet det ovenstående blev jeg opmærksom på, at der stadigvæk er flere gammeltroende i dette land, end jeg havde

regnet med. Af en heftig polemik i »Kristeligt Dagblad« i august fremgik det, at en teologisk forsker ved Århus Universitet ved navn Troels Nørager havde forarget mange kristne danskere ved at argumentere for, at vi vænner os til at opfatte beretningen om Abraham og Isak som en gammeljødisk myte, ikke som en sand fortælling, således som min far også gjorde og følte sig forpligtet af. Den omstridte afhandling af Troels Nørager findes desværre kun på engelsk, men sproget er måske ikke så vigtigt, især ikke for nogle af de mest stridbare debattører, som skriver at de ikke har læst selve bogen. (Troels Nørager: Taking Leave of Abraham.- An Essay on Religion and Democracy. Århus Universitetsforlag 2009).

Eigil Steffensen

Født 1927. Magisterkonferens 1954, slavisk filologi. Dr. phil. 1967. Docent og professor. Udgav i 1993 på forlaget Vindrose erindringsbogen »En enkelt til Rungsted«.